

HERMANN

TESSE

STEPIŲ VILKAS

Alma littera

esmė. Desperatiška šviesa jis peršvietė ne vien tuščio kalbėtojo asmenybę, ironizavo ir nuvainikavo akimirkos situaciją, publikos lūkesčius ir nuotaiką, truputį pretenziingą skelbtos pasakaitos pavadinimą, – ne, Stepių Vilko žvilgsnis pervėrė visą mūsų laiką, visą uolų ir betikslį pasipūtusio, lėkšto dvasinumo triūsą, visą karjerizmą, visą tuštybę, visą paviršutinišką žaidimą – ak, tas žvilgsnis, deja, smigo dar giliau, aprėpdamas dar daugiau, ne vien mūsų laiko, mūsų dvasios, mūsų kultūros, mūsų šios civilizacijos, mūsų šios tautos, mūsų šios žemės žindį, per vieną šviesulę sekundę jis likalbingai pažvelgė visai mąstytojo, galbūt išminčiaus abejones apskritai žmogaus gyvenimo orumu ir jo prasme. Tas žvilgsnis sakė: „Žiūrėk, kokie mes kvailiai! Žiūrėk, koks žmogus!“ – ir visoks išgarsėjimas, visoks protas, visokie sielos laimėjimai, visokios pastangos pasiekti žmogišką didingumą, didybę ir tvarumą ėjo niekais ir buvo juokų krėtimas!

Aš gerokai užbėgau už akių ir, po teisybei, prieš savo sumanymą ir valią iš tikrųjų pasakiau apie Halerį visą esmę, nors anksčiau ketinau atskleisti jo paveikslą tik pamažu, nuosekliai pasakodamas apie mudviejų pažintį.

Jei jau taip užbėgau už akių, tad neverta toliau kalbėti apie paslaptinę Halerio „keistumą“ ir smulkiai pasakoti, kaip pamažu pajutau ir sužinojau to keistumo, to nepaprasto ir baisaus vienišumo priežastis ir prasmę. Taip bus geriau, nes savo paties asmenį norėčiau kiek galėdamas palikti antroje vietoje. Aš neketinau rašyti savo išpažinties, pasakoti istorijų ar leisti į psichologiją, tik noriu kaip liudininkas keliais štrichais papildyti portretą to savotiško žmogaus, palikusio šiuos Stepių Vilko užrašus.

Jau iš paties pirmo žvilgsnio, kai jis įžengė pro stiklines tetos duris, tarsi paukštis atkragino galvą ir pagyrė gerą mūsų namo kvapą, man kažkodėl krito į akis to žmogaus nepapras-

tumas, ir mano pirmoji naivi reakcija buvo pasibjaurėjimas. Aš pajutau (ir mano teta, kuri, priešingai negu aš, yra visiškai neintelektualus žmogus, pajuto beveik tą pat) – aš pajutau, kad tas žmogus ligotas, lyg sirgtų kokia dvasios, proto ar charakterio liga, ir sveiko žmogaus instinktas mane vertė gintis. Ilgainiui ši gynyba virto simpatija, pagrįsta didžiuliu gailesčiu tam nuolatos kenčiančiam žmogui, kurio vienišumą ir dvasinę merdėjimą aš pats regėjau. Tuo laikotarpiu man vis labiau aiškėjo, kad šio kankinio liga randasi ne iš kokių jo prigimties trūkumų, o, priešingai, iš neharmoningų didžiulių jo gabumų ir jėgos. Aš supratau, kad Haleris – kančios genijus, kad jis, pasak kai kurių Nyčės sentencijų, išsiugdė savyje genialų, beribį, baisų sugebėjimą kentėti. Kartu supratau, kad jo pesimizmo pamatas – ne pasaulio niekinimas, o panieka sau; kad ir kaip negailestingai ir žiauriai jis kalbėdavo apie įstaigas ir asmenis, nelaiškė savęs išimtimi, visada savo strėles pirmiausia laidė į save patį, neapkentė savęs paties, neigė save...

Čia aš turiu įterpti vieną psichologinę pastabą. Nors ir nedaug žinau apie Stepių Vilko gyvenimą, turiu visišką pagrindą spėti, kad mylintys, bet griežti ir labai dievobaimingi tėvai ir mokytojai jį auklėjo tokia dvasia, kuri auklėjimo pamatu laiko „valios palaužimą“. Vis dėlto sunaikinti šio mokinio asmenybės ir palaužti jo valios nepavyko, jis buvo per daug stiprus ir tvirtas, per daug išdidus ir protingas. Užtuot sunaikinus jo asmenybę, tepavyko išmokyti jį nekęsti paties savęs. Prieš save, prieš šį nekaltą ir kilnų objektą jis visą gyvenimą kreipė savo genialią fantaziją, savo proto jėgą. Kaip tik tuo, nepaisant visko, jis buvo tikras krikščionis ir tikras kankinys, nes kiekvieną šiurkštų žodį, kiekvieną kritiką, kiekvieną piktumą, kiekvieną neapykantą, kuriai galėjo ryžtis, jis pirmų pirmiausia skirdavo pats sau. O kitus aplinkinius jis nuolatos labai didvyriškai ir kuo rimčiausiai stengdavosi pamilti, būti jiems teisingas, ne-

sukelti jiems skausmo, nes įsakymas „mylėk savo artimą“ jam buvo lygiai taip pat giliai įkaltas į galvą, kaip ir neapykanta sau pačiam, ir todėl visas jo gyvenimas buvo tarsi pavyzdys, kad, nemylėdamas savęs, negali mylėti nė artimo, kad ir neapykanta sau yra lygiai tas pat ir galų gale sukelia tą patį baisų izoliuotumą ir nusiminimą kaip ir ryškus egoizmas.

Bet jau metas palikti savo mintis ir prašnekti apie tikrovę. Taigi pirmas dalykas, kurį aš sužinojau apie poną Halerį, iš dalies savo šnipinėjimo, iš dalies mano tetos pastabų dėka, yra susijęs su jo gyvenimo būdu. Greitai paaiškėjo, kad jis proto ir knygų žmogus ir neturi jokio praktinio užsiėmimo. Jis ilgai gulėdavo lovoje, dažnai atsikeldavo tik prieš pat pietus ir, apsisiautęs chalatų, žengdavo tuos porą žingsnių iš miegamojo į kambarį. Tas kambarys, didelė ir jauki mansarda su dviem langais, jau po kelių dienų atrodė kitaip negu tais laikais, kai jame gyveno kiti nuomininkai. Jis prisipildė ir ilgainiui darėsi vis pilnesnis. Ant sienų buvo kabinami paveikslai, prismeigiami piešiniai, kartkarčiais – iš žurnalų iškirptos iliustracijos, kurios būdavo dažnai keičiamos. Ten kabėjo pietietiškas peizažas, kažkokio Vokietijos provincijos miestelio nuotrauka, greičiausiai iš Halerio gimtinės, tarp jų – spalvingos, žėrinčios akvarelės; mes tik vėliau sužinojome, kad jis pats jas nupiešė. Toliau – žavios jaunos moters ar jaunos mergaitės nuotrauka. Kurį laiką ant sienos kabėjo Siamo Buda, jį pakeitė Mikelandželo „Nakties“ reprodukcija¹, paskui Mahatmos Gandžio² portretas. Knygų buvo prikrauta ne tik didžiulė knygų spinta, jos gulėjo visur – ant stalų, ant gražaus seno sekretero, ant sofos, ant kėdžių, ant grindų, knygos su įdėtomis popieriaus juostelėmis, nuolat keičiamomis. Knygų nepaliaujamai daugėjo, nes jis parsinešdavo ištikus ryšulius ne tik iš bibliotekų,

¹ Skaitmenimis pažymėti žodžiai komentuojami knygos pabaigoje.

labai dažnai gaudavo siuntinių ir paštu. Žmogus, gyvenantis šiame kambaryje, galėjo būti mokslininkas. Šiam įspūdžiui tiko ir cigaro dūmas, kuris viską gaubė, ir aplinkui išmėytos cigarų nuorūkos, peleninės. Tačiau daugelis knygų buvo ne mokslinio turinio, didžiama – visų epochų ir tautų rašytojų kūriniai. Kurį laiką ant sofas, kur jis dažnai tysodavo išstisęs dienas, gulėjo visi šeši stori aštuoniolikto amžiaus pabaigos raštų tomai antrašte „Sofijos kelionė iš Klaipėdos į Saksoniją“³. Gerokai nučiupinėti atrodė Gėtės ir Žano Polio⁴ raštai, taip pat Novalio⁵, Lesingo⁶, Jakobio ir Lichtenbergo. Keletas Dostojevskio tomų buvo perdėm prikaišioti prirašytų lapelių. Ant didelio stalo tarp daugybės knygų ir rankraščių dažnai stovėdavo gėlių puokštė, ten prisiglausdavo ir etiudinė su akvareliniais dažais, visa pilna dulkių, šalia jos – peleninės ir, neslėpsiu, įvairiausi buteliai su gėrimais. Šiaudais apipintas butelis dažniausiai būdavo pilnas raudonojo itališko vyno, kurio jis parsinešdavo iš krautuvėlės netoliese, retkarčiais galėjai pamatyti ir butelį burgundiškojo ar malagos, o storas butelis vyšninės, kaip pastebėjau, per gana trumpą laiką beveik ištuštėjo, bet paskui pradingo kažkuriame kampe ir dulkėjo ten, likučiu toliau nemažėjant. Neteisinsiu savo šnipinėjimo ir atvirai prisipažinsiu, jog iš pat pradžių visos šios žymės, nors ir kupinos dvasinių interesų, bet vis dėlto liudijančios gana lengvapėdišką ir palaidą gyvenimą, man kėlė pasibaurėjimą ir nepasitikėjimą. Aš esu ne vien taisyklingai gyvenantis miesčionis, praręs prie darbo ir tikslaus laiko suskirstymo, – esu abstinentas, nerūkau, ir tie buteliai Halerio kambaryje man dar labiau nepatiko negu visa vaizdinga netvarka.

Nepažįstamasis valgė ir gėrė taip pat nereguliariai ir įnorin-gai, kaip miegojo ir dirbo. Kai kuriomis dienomis jis apskritai neišeidavo iš namų ir nieko neimdavo į burną, išskyrus rytinę kavą, kartais teta rasdavo numestą banano žievelę – vienintelį

jo valgio likutį, tačiau kitomis dienomis jis valgydavo restoranuose, kai kada geruose ir prašmatniuose, kai kada nedidelėse priemiesčio smuklėse. Jo sveikata, rodos, nebuvo labai gera; be nesveikuojančių kojų, kuriomis jis dažnai gana sunkiai kopdavo laiptais, jį, rodos, kamavo ir kitokios negalės, kartą jis tarp kitko užsiminė, jog jau daugelį metų nežinąs, kas yra normalus virškinimas ir normalus miegas. Aš pagalvojau, kad pirmiausia dėl to kaltas gėrimas. Vėliau, kai su juo retkarčiais užsukdavau į kurią nors jo užėigų, pastebėjau, kaip jis greitai ir įnoringai kliukina vyną, bet kaip reikiant pasigėrusio nei aš, nei kas kitas jo nematė.

Niekada neužmiršiu mūsų pirmojo asmeniškiesnio susitikimo. Mudu buvom tiek tepažįstami, kiek esti pažįstami kaimynai, gyvenantys viename name. Kartą vakare, grįžęs iš kontoros namo, labai nustebau, radęs poną Halerį besėdintį laiptų aikštelėje tarp antro ir trečio aukšto. Jis sėdėjo ant viršutinės pakopos ir pasitraukė į šalį, kad mane praleistų. Aš paklausiau, ar jam negera, ir pasisiūliau palydėti į patį viršų.

Haleris pažvelgė į mane, ir aš supratau, kad pažadinau jį iš kažkokios sapno būsenos. Jis pamažu nusišypsojo savo gražia ir gaudžia šypsena, kuri man taip dažnai nueidavo per širdį, paskui pakvietė atsisėsti šalia jo. Aš padėkojau ir pasakiau nepratęs sėdėti ant laiptų priešais kitų žmonių butus.

– Ak, taip, – tarė jis ir dar labiau nusišypsojo, – jūsų tiesa. Bet luktelėkit valandėlę, aš jums vis dėlto parodysiu, kodėl čia trumpam prisėdau.

Ir jis mostelėjo į aikštelę priešais antro aukšto butą, kur gyveno viena našlė. Mažytėje parketu išklotoje aikštelėje tarp laiptų, lango ir stiklinių durų stovėjo prie sienos aukšta raudonmedžio spinta, apkrauta senoviniais alaviniais indais, o priešais spintą ant grindų dideliuose puoduose ant dviejų žemų pastovėlių augo du augalai – azalija ir araukarija. Au-

galai gražiai atrodė, jie visada buvo laikomi be galo švariai, ir man tai jau buvo maloniai kritę į akis.

– Matote, – toliau kalbėjo Haleris, – ši mažytė aikštelė su araukarija taip pasakiškai kvepia, jog aš dažnai negaliu pro ją praeiti, valandėlę nestabtelėjęs. Pas jūsų tetulę irgi gerai kvepia, viešpatauja tvarka ir nepaprasta švara, bet šitoji aikštelė su araukarija taip tviska, taip iššluostyta, išvaškuota ir išplauta, tokia švarutėlė, jog tiesiog spinduliuoja. Aš čia visada noriu gerai prisikvėpuoti – argi jūs neužuodžiate, kaip čia kvepia? Kaip šis grindų vaško kvapas, terpentino dvelksmas kartu su raudonmedžiu, nuplautais augalų lapais ir viskuo kitu sukuria aromatą, sudaro aukščiausią miesčioniško švarumo, kruopštumo ir tikslumo, atliktos pareigos ir ištikimybės mažmožiams įvaizdį. Nežinau, kas čia gyvena, bet už šių stiklinių durų turi būti rojus, švarumo ir išdulkinto miesčioniškumo, tvarkos ir baugiai jaudinančio atsidavimo mažiems įpročiams ir pareigoms rojus.

Kadangi aš tylėjau, jis kalbėjo toliau:

– Prašom nemanyti, jog aš ironizuoju! Mano mielas, aš anaiptol nenoriu pasišaipyti iš šio miesčioniškumo ir tvarkos. Tiesa, aš pats gyvenu kitame pasaulyje, ne šitame, ir galbūt nė dienos neištvėrčiau bute su tokiomis araukarijomis. Nors aš ir senas, šiek tiek nusišėręs stepių vilkas, vis dėlto esu motinos sūnus, o mano motina irgi buvo miesčionė ir augino gėles, prižiūrėjo kambarį ir laiptus, baldus ir užuolaidas ir stengėsi savo butui ir savo gyvenimui suteikti kuo daugiau švarumo, tyrumo ir tvarkingumo. Visa tai man primena terpentino dvelksmas, primena araukarija, ir štai aš čia retkarčiais sėdžiu, žvelgiu į šį tylų tvarkos sodelį ir džiaugiuosi, jog dar esama tokių dalykų.

Jis norėjo atsistoti, tačiau jam buvo sunku, ir jis manęs neatstūmė, kai truputį padėjau. Aš tebetylėjau, bet pasidaviau,

kaip anksčiau mano teta, kažkokiems kerams, kurių retkarčiais paskleisdavo tas keistas žmogus. Mes lėtai užkopėme laiptais į viršų, ir prieš savo duris, jau laikydamas rankoje raktą, jis vėl tiesiai ir labai maloniai pažvelgė man į veidą ir tarė:

– Jūs grįžote iš savo kontoros? Na taip, aš nieko apie tai neišmanau, aš gyvenu, žinote, truputį nuošaliai, truputį atokiai. Bet manau, kad jūs irgi domitės knygomis ir panašiais dalykais, jūsų teta man kartą sakė, jog baigėte gimnaziją ir gerai mokėjote graikų kalbą. Šiandien rytą kaip tik radau vieną Novalio frazę, ar galėčiau jums ją parodyti? Jums tai irgi bus malonu.

Jis įsivedė mane į kambarį, kur smarkiai atsidavė tabaku, ištraukė iš šūsnies kažkokią knygą, vertė, ieškojo...

– Ir tai gerai, labai gerai, – tarė jis, – paklauskite šio sakinio: „Reikėtų didžiulis skausmu – kiekvienas skausmas primena mūsų aukštą paskirtį.“ Puiku! Aštuoniasdešimt metų prieš Nyčę! Bet tai ne ta sentencija, kurią turėjau galvoje, luktelkit, štai ji: „Daugumas žmonių tol nenori plaukti, kol neišmoksta.“ Argi tai ne sąmojinga! Žinoma, jie nenori plaukti! Juk jie gimę žemei, o ne vandeniui. Ir, suprantama, nenori galvoti, jie sukurti gyventi, o ne mąstyti! O kas galvoja, kas mąstymą laiko pagrindiniu dalyku, tas gali labai pažengti į priekį, bet jis vis dėlto maišo žemę su vandeniu ir kada nors prigers.

Jis mane pakerėjo ir sudomino, ir aš pas jį užtrukau trumpą valandėlę, nuo to laiko, susitikę ant laiptų ar gatvėje, truputį pasišnekučiuodavome. Iš pradžių, kaip ir tąkart prie araukarijos, aš vis negalėjau atsikratyti jausmu, kad jis mane ironizuoja. Bet buvo ne taip. Jis jautė man, kaip ir araukarijai, savotišką pagarbą, jis buvo taip įsisąmoninęs, kad esąs vienišas, plaukiojąs vandenyje, kad netekęs pagrindo po kojomis, jog kartais iš tikrųjų be jokios pašaipos jį galėdavo sužavėti koks

kasdieniškas miesčioniškas poelgis, pavyzdžiui, punktualumas, kurio aš laikiausi, eidamas į savo kontorą, arba kokio tarno ar tramvajaus konduktoriaus žodžiai. Iš pradžių man visa tai atrodė gana juokinga ir perdėta, savotiška ponų ir dykaduonių užgaida, koketiškas sentimentalumas. Bet vis labiau ir labiau įsitikinau, kad, žvelgdamas iš savo beorės erdvės, iš savo keistumo ir stepių vilko izoliuotumo į mūsų mažytį miesčionišką pasaulį, jis iš tikrųjų juo žavėjosi, mylėjo tarsi kažką tvirto ir tikro, tarsi kažką jam tolimo ir nepasiekiamo, tarsi tėvynę ir ramybę, į kurias jam užkirstas kelias. Prieš mūsų durininę, šaunią moterį, jis kaskart su tikra pagarba nusikeldavo skrybėlę, ir kai mano teta kartais su juo truputį paplepėdavo arba primindavo jam, kad reiktų pataisyti marškinius, kad pames palto sąga, jis klausydavosi jos nepaprastai rimtai, atidžiai, tarsi iš visų jėgų, tačiau beviltiškai stengdamasis pro siaurutį plyšelį įsiskverbti į šį mažą ramų pasaulį ir jame apsibrasti, nors tai truktų tik valandėlę.

Jau per pirmą pokalbį prie araukarijos jis save pavadino stepių vilku, tai mane irgi šiek tiek nustebino ir nemaloniai paveikė. Kas čia per žodžiai?! Aš ne tik pamažu apsipratau su šiuo vardu, bet ir pats mintyse greitai ėmiau šį žmogų vadinti Stepių Vilku ir dabar nerasciau tinkamesnio žodžio jam apibūdinti. Stepių Vilkas, atklydęs į mūsų miestus, į kaimenės gyvenimą – joks kitas vaizdas taip įtikinamai neparodys, koks šis žmogus baugštus, vienišas, koks laukinis, neramus, kaip pasiilgęs tėvynės ir kaip jam jos trūksta.

Kartą man pasitaikė jį stebėti visą vakarą simfoniniame koncerte, jis, mano nuostabai, sėdėjo visai netoliese, bet manęs nepastebėjo. Iš pradžių buvo grojamas Hendelis, kilni ir graži muzika, bet Stepių Vilkas sėdėjo paskendęs savo mintyse, abejingas ir muzikai, ir aplinkiniams. Jis sėdėjo užsimiršęs, vienišas ir svetimas, šaltu, bet susirūpinusiu veidu, nudelbęs

lį ir savo veltiškais būtais pavėrdančiu kančia kiekvieną veltį, kuriai reikalingos rega ir klausa, arba tų dvasinės mirties dienų, tų bjaurių vidinės tuštumos ir nevilties dienų, kai vidur nuniokotos ir akcinių bendrovių iščiulptos žemės žmonių pasaulis ir vadinamoji kultūra savo melagingu ir pigiu mugių blizgesiu verčia mus vėmti kiekviename žingsnyje, kaupiasi ir pasiekia nepakenčiamą laipsnį mūsų pačių sergančioje sieloje, – kas yra matęs tų pragariškų dienų, tas labai patenkintas tokiomis paprastomis, pusėtinomis dienomis kaip ši, jis dėkingas sėdi prie šiltos krosnies, skaitydamas rytinį laikraštį, dėkingai konstatuoja, kad šiandien vėl nekilo jokio karo, neįvesta nauja diktatūra, neišaiškinta jokios ypač ryškios kiaulystės politikoje ir ekonomikoje, savo surūdijusios lyros stygas jis suderina santūriai, saikingai džiugiai, kone linksmai padėkos psalmei, kuria įvaro nuobodulį savo tyliam, švelniam, šiek tiek bromu apkvaitintam pusėtinam pasitenkinimo dievui, ir tvankiame šio patenkinto nuobodulio, šio labai dėkingo neskausmingumo ore abu jie, tuščiai linksintis pusėtinasis dievas ir žilstelėjęs, tylią psalmę giedantis pusėtinasis žmogus, atrodo panašūs vienas į kitą tarsi dvyniai.

Puikus dalykas – pasitenkinimas, neskausmingumas, šios pakenčiamos, romios dienos, kai nei skausmas, nei džiaugsmas nediršta suklykti, kai viskas vien šnabždasi ir sėlina ant pirštų galų. Bet man, deja, taip atsitinka, kad aš visiškai nepakenčiu kaip tik šio pasitenkinimo, kad neilgai trukus jis man pasidaro bjauriai nepakenčiamas ir kaktus, ir aš nusiminęs turiu bėgti į kitų temperatūrų juostas, geriausiu atveju džiaugsmų keliu, o blogiausiu – skausmų keliu. Tereikia man valandėlę pabūti be džiaugsmo ir be skausmo ir pakvėpuoti drungnu, nuobodžiu vadinamųjų gerų dienų pakenčiamumu, ir mano vaikiška siela taip prisipildo begalinės gėlos, jog aš sviedžiu surūdijusią dėkingumo lyrą mieguistam pasitenkinimo dievui

į patenkintą veidą, ir manyje degantis pragariškas skausmas man pasidaro mielesnis negu ši sveika kambario temperatūra. Tuomet manyje suliepsnoja klaikus noras stiprių jausmų, sensacijų, įtūžis ant šio nusistovėjusio, banalaus, normuoto ir sterilizuoto gyvenimo ir pašėlęs troškimas ką nors sudaužyti į šipulius, – sakysim, kokią universalinę parduotuvę, katedrą ar patį save, – iškrėsti kokią nutrūktgalvišką kvailystę, nuplėšti perukus nuo kokių nors garbinamų stabų, parūpinti geidžiamus bilietus iki Hamburgo kokiems nors maištingiems mokinukams, suvedžioti mergaitę ar nusukti sprandą keliems miesčioniško gyvenimo būdo atstovams. Juk kaip tik tai aš kuo nuoširdžiausiai niekinau ir keikiau – šį pasitenkinimą, šią sveikata, jaukumą, šį išpuoselėtą miesčionio optimizmą, šį trąšų, tarpų pusėtinumo, normalumo, vidutinybės ugdymą.

Štai tokios nuotaikos apimtas, slenkant sutemoms, užbaigiau šią pakenčiamą eilinę dieną. Užbaigiau ją ne taip, kaip priderėtų ir būtų naudinga liguistam žmogui: nesusiviliojau paklota lova, į kurią tarsi jaukas mane traukė šildomoji pūslė, bet, nepatenkintas ir pasišlykštėjęs savo nedideliu dienos darbu, paniuręs apsiaviau batų, apsilvilkau palatą ir per sutemas ir rūką patraukiau į miestą – išgerti „Plieno šalmo“ viešbutyje to, ką geriantys vyrai pagal seną paprotį vadina „stikleliu vyno“.

Taigi iš savo mansardos ėmiau leisti laiptais, šiais sunkiai užkopiamaiais svetimais laiptais, šiais perdėm miesčioniškais, išblizgintais, švariais laiptais itin padoraus trijų butų nuomojamo namo, kurio palėpėje buvo mano būstas. Nežinau, kodėl taip atsitinka, bet aš, benamis Stepių Vilkas ir vienišas miesčioniško pasaulio priešas, visada gyvenu tikruose miesčioniškuose namuose, tai mano sena silpnybė. Aš gyvenu ne rūmuose ir ne proletarų namuose, o kaip tyčia vis šiuose labai padoriuose, labai nuobodžiuose, nepriekaištingai laikomuose miesčioniškuose lizduose, kur truputį kvepia terpentinu

ir miilu ir kur išsigąsti, jei kada garsiai trinkteli laukujėmis durimis arba įeini purvinais batais. Aš mėgstu šią atmosferą, be abejo, nuo vaikystės, ir slaptas ilgėjimasis kažko nelyginant tėvynės kaskart beviltiškai mane veda šiais senais kvilais ke-
liais. Bet man patinka kontrastas tarp mano gyvenimo, tarp mano vienišo, rūstaus, užguito, perdėm netvarkingo gyvenimo ir šios šeimyniškos, miesčioniškos aplinkos. Man patinka ant laiptų įtraukti į krūtinę šio tylos, tvarkos, švaros, padorumo ir romumo kvapo, kuris, kad ir kaip neapkenčiu miesčionių, visada mane kažkaip jaudina, man patinka peržengti savo kambario slenkstį, kur visa tai pasibaigia, kur tarp knygų šūsnių mėtosi cigarų nuorūkos ir stovi vyno buteliai, kur viskas netvarkinga, nejauku, apleista ir kur viskas – knygos, rankraščiai, mintys – paženklinta ir prisigėrę vienišųjų bėdų, žmogaus būties problematikos, troškimo iš naujo įprasminti žmonių gyvenimą, pasidariusį beprasmišką.

Ir štai aš praėjau pro araukariją. Kaip tik antrame šio namo aukšte laiptai sukasi pro nedidelę aikštelę priešais vieną butą, kuris, be abejonės, yra dar nepriekaištingesnis, švaresnis ir labiau iššveistas negu visi kiti, nes ši nedidelė aikštelė spindi antžmogiška priežiūra, tai – mažytė šviečianti tvarkos šventovė. Ant parketo grindų, kuriomis bijai žengti, stovi du dailūs suoleliai, o ant kiekvieno suolelio – po didelį gėlių puodą, viename auga azalija, kitame – graži araukarija, sveikas, tiesus, be galo tobulas medelis, ir kiekvienas spygliukas, kiekviena šakelė spindi šviežiai nuplauti. Kartkartėmis, kai žinau, jog niekas manęs nemato, aš naudojuosi šia vieta tarsi šventykla, sėduosi ant pakopos virš araukarijos, truputį pailsiu, suneriu pirštus ir pagarbiai žvelgiu žemyn į šį tvarkos sodelį, kurio jaudinantis vaizdas ir juokingas vienišumas kažkaip graudina man širdį. Už šios aikštelės, tarsi šventajame araukarijos šešelyje, aš įsivaizduoju butą, pilną spindinčio raudonmedžio,

gyvenimą, trykštanti padorumu ir sveikata; čia žmonės anksti keliasi, atlieka savo pareigas, santūriai linksminasi šeimos šventėse, sekmadieniais eina į bažnyčią ir anksti gula.

Dėdamasis žvalus, skubėjau drėgnu skersgatvių asfaltu, ašarojančios, blandžios žibintų šviesos žvelgė pro vėsią, rūškaną dulksną ir siurbė blausius atspindžius iš šlapios žemės. Prisiminiau pamirštus jaunystės metus – kaip tuomet mėgau tokius tamsius, rūškanus vėlaus rudens ir žiemos vakarus, kaip godžiai ir svaigiai tuomet sugerdavau vienišumo ir melancholijos nuotaikas, kai iki pusiaunakčių per lietu ir audrą klaidžiodavau, susisiautęs paltą, po priešišką, belapę gamtą, vienišas jau ir tuomet, bet kupinas didelės laimės ir sklidinas eilių, kurias vėliau užrašydavau prie žvakės, sėdėdamas ant lovos krašto savo kambarėlyje! Ką gi, tai praėjo, ši taurė buvo išgerta, ir daugiau niekas man jos nebeprisipylė. Ar buvo šito gaila? Man šito nebuvo gaila. Man nieko nebuvo gaila, kas praėjo. Gaila buvo dabarties ir šios dienos, visų tų nesuskaičiuojamų valandų ir dienų, kurias praradau, kurias tik išskentėjau, kurios man neatnešė nei dovanų, nei sukrėtimų. Bet, ačiū Dievi, būdavo ir išimčių, būdavo kai kada, tiesa, retai, ir kitokių valandų, jos atnešdavo sukrėtimų, atnešdavo dovanų, pralauždavo sienas ir grąžindavo mane, paklydėlį, prie gyvos pasaulio širdies. Nuliūdęs ir vis dėlto didžiai susijaudinęs stengiausi prisiminti paskutinį tokį išgyvenimą. Tai atsitiko viename koncerte, buvo atliekama puiki senoviška muzika, ir tarp dviejų *piano* taktų, pagrotų medinių pučiamųjų, man staiga vėl atsivėrė durys į aną pasaulį, aš perskridau dangų ir pamačiau dirbantį Dievą, kenčiau palaimingus skausmus ir nuo nieko daugiau pasaulyje nesigyniau, nieko daugiau pasaulyje nebijojau, su viskuo sutikau, viskam atidaviau širdį. Tai truko neilgai, gal kokį ketvirtį valandos, bet tą pačią naktį sugrįžo sapne ir nuo tada kartkartėmis paslapčia sublyksėda-

vo per visas tas tuščias dienas, kartais aš tai ryškiai matydavau keletą minučių tarsi auksinį dievišką pėdsaką, einantį per mano gyvenimą: jis beveik visada apdrabstytas purvu ir apneštas dulkėmis, bet vėl sutviska auksinėmis kibirkštėmis, ir tuomet atrodo, kad jo niekada daugiau nebepamesi, o jis vis dėlto vėl greitai pranyksta. Kartą naktį, negalėdamas užmigti, aš staiga prakalbau eilėm, per daug gražiom ir keistom eilėm, kad dingteltų mintis jas užrašyti, o rytą aš jų visai neatsimniau, bet jos vis dėlto manyje tūnojo tarsi sunkus riešutas sename, suaižėjusiame kevale. Kitą kartą tai užeidavo beskaitant kokią poetą, begalvojant apie kokią Dekarto, Paskalio mintį, o kitą kartą tai vėl suspindėdavo ir auksine gija vesdavo tolyn į padebesius, kai būdavau pas mylimąją. Ak, sunku rasti šį dievišką pėdsaką tokiaime gyvenime, kurį mes gyvename, tokioje patenkintoje, tokioje miesčioniškoje, tokioje pilkoje epochoje, matant šią architektūrą, šiuos verslus, šią politiką, šiuos žmones! Ir kaip aš nebūsiu Stepių Vilkas ir pasigailėtinas atsiskyrėlis šiame pasaulyje, kurio tikslams nepritariu, kurio jokie džiaugsmai manęs nejaudina! Aš negaliu ilgai išverti nei teatre, nei kine, vos įstengiu paskaityti laikraštį, retai perskaitau šiuolaikinę knygą, aš nesuprantu, kokio malonumo ir džiaugsmo žmonės ieško perpildytuose traukiniuose ir viešbučiuose, sausakimšose kavinėse, skambinant kvaitinančiai, įkyriai muzikai, elegantiškų, ištaigingų miestų baruose ir varjetė, pasaulinėse parodose, kortuose, paskaitose smalsuoliams, dideliuose stadionuose – visų šių džiaugsmų, kurie man juk būtų pasiekiami ir dėl kurių tūkstančiai kitų grumiasi ir stumdosi, aš nesuprantu, jiems nepritariu. O tai, kas man atsitinka retomis mano džiaugsmo valandomis, kas man yra palaima, įvykis, ekstazė ir pakilumas, – pasaulis tai žino, to ieško ir tai mėgsta daugių daugiausia poezijoje, o gyvenime tai laiko pamišimu. Ir iš tiesų, jei pasaulis teisus, jei ši kavi-

nių muzika, šios masinės pramogos, šie suamerikonėję, tokiu nedideliu trupučiu patenkinti žmonės teisūs, tuomet aš – neteisis, tuomet aš – pamišėlis, tuomet aš iš tikro esu tas Stepių Vilkas, kuriuo save dažnai vadindavau, žvėris, pasiklydęs jam svetimame ir nesuprantamame pasaulyje ir nerandantis nei savo tėvynės, nei oro, nei maisto.

Apniktas šių įprastų minčių, ėjau tolyn šlapia gatve, vienu tyliausių ir seniausių miesto kvartalų. Priešais, kitoje skersgatvio pusėje, tamsoje dunksojo sena, pilka mūrinė siena, į kurią aš visada mėgau žiūrėti, ji visados ten dunksojo, tokia sena ir nerūpestinga tarp nedidukės bažnyčios ir senos ligoninės, ant jos grublėto paviršiaus dienomis dažnai ilsėdavosi mano akys, juk nedaug buvo tokių tylių, gerų, nebylių vietų miesto centre, kur paprastai kas pusė kvadratinio metro rėkia savo vardus tai krautuvė, tai advokatas, tai išradėjas, tai gydytojas, tai barzdaskutys ar nuospaudų gydymo meistras. Ir dabar mačiau šią seną, tylios ramybės apgaubtą sieną, tačiau kažkas joje buvo pasikeitę, aš suglumau, ties sienos viduriu pamatęs nedidelį gražų portalą su gotišku skliautu, nes iš tikrųjų nebežinojau, ar tas portalas ten buvo visada, ar pastatytas dabar. Jis atrodė, be abejo, senas senas, tikriausiai šie užrakinti varteliai su tamsiomis medinėmis durimis jau prieš šimtmečius vedė į kažkokį apsnūdusį vienuolyno kiemą, ir šiandien dar ten tebeveda, nors vienuolyno jau seniai nebėra, ir galbūt aš šimtus kartų mačiau šiuos vartus, bet niekada jų nepastebėjau, tikriausiai juos naujai nudažė, todėl jie man krito į akis. Vis dėlto sustojau ir ėmiau atidžiai juos apžiūrinėti, bet kiton pusėn neperėjau – gatvė buvo be galo šlapia ir pažliugusi; aš stovėjau ant šaligatvio ir tikrai žvelgiau ton pusėn, buvo jau labai tamsu, ir man pasirodė, jog vartai apipinti vainiku ar kažkuo margu. Geriau įsižiūrėjęs, pamaciau virš vartų šviesią tškabą, lūrinę, man atrodė, buvo kažkas parašyta. Aš ėmiau